

VOLNÝ POHYB PRACOVNÍCH SIL Z A DO NOVÝCH ČLENSKÝCH STÁTŮ - JAK TO BUDE V PRAXI?

1. Úvodem

Volný pohyb osob je jednou ze základních svobod zaručených právními předpisy Společenství a zahrnuje i právo pobývat a pracovat v jiném členském státě. Právo volného pohybu v rámci Společenství se nevztahuje pouze na pracovníky, ale i na ostatní skupiny osob, jako jsou např. studenti, důchodci a občané EU obecně. Jedná se zřejmě o nejdůležitější právo jednotlivce zakotvené v legislativě Společenství a o základní prvek jak vnitřního trhu, tak i občanství Unie.

Zda se přestěhovat se do jiné země, je závažné rozhodnutí a lidé potřebují přesné informace o tom, jaká jsou jejich práva. Tato příručka vysvětluje, jak se bude volný pohyb pracovníků vztahovat na občany nových členských států po rozšíření Evropské unie v roce 2004, a vychází přitom z přechodných ustanovení zakotvených ve Smlouvě o přistoupení České republiky, Estonska, Kypru, Lotyšska, Litvy, Maďarska, Malty, Polska, Slovinska a Slovenska k Evropské unii (ačkoli Smlouva o přistoupení Kypru neobsahuje *žádná* omezení volného pohybu pracovníků). Co se Malty týče, zde existuje pouze možnost uplatnit ochrannou doložku (viz bod 2 písm. e) dole). Příručka rovněž uvádí seznam zdrojů informací k problematice volného pohybu pracovníků a práv občanů. Je důležité si uvědomit, že se přechodná ujednání týkají *pouze* přístupu na trh práce pro **pracovníky**.

2. Přechodná ujednání

a) Budu moci pracovat ve stávajícím členském státě již od 1. května 2004?

V prvních dvou letech po přistoupení nových členských států bude přístup na trh práce stávajících členských států záviset na národní legislativě a politice těchto zemí, stejně jako na dvoustranných dohodách, které tyto země mohou s novými členskými státy uzavřít. Některé členské státy již naznačily, že zamýšlejí svůj trh práce plně otevřít pracovníkům ze všech nových členských států. Jiné stávající členské státy zamýšlejí přístup více omezit, a to různým způsobem podle toho, o jaký nový členský stát se jedná. Konkrétně to znamená, že během období, kdy budou stávající členské státy aplikovat svá národní opatření, zřejmě budete potřebovat pracovní povolení.

b) Co se stane v roce 2006?

Na konci prvních dvou let po přistoupení vypracuje Komise zprávu, na základě které Rada přechodná ujednání přezkoumá. Dále bude muset každý ze stávajících členských států Komisi zaslat formální sdělení, zda zamýšlí pokračovat v aplikaci národních opatření po dobu dalších maximálně tří let (v tomto případě by pracovní povolení bylo stále nutné), nebo zda bude plně uplatňovat právní režim Společenství upravující neomezený volný pohyb pracovníků (což by znamenalo, že v této zemi bude možné pobývat a pracovat bez povolení).

c) Kdy budu moci bez omezení pracovat ve stávajících členských státech?

Přechodná opatření by v zásadě měla skončit po uplynutí pěti let po přistoupení. Kterýkoli stávající členský stát však může Komisi požádat o povolení pokračovat v uplatňování národních opatření po dobu dalších dvou let, ovšem jen za předpokladu, že v tomto státě dochází k vážnému narušení trhu práce (nebo takové narušení hrozí). V žádném případě není možné přechodná opatření prodloužit na více než *maximálně* sedm let.

d) Budu po zavedení volného pohybu potřebovat pracovní povolení?

Jakmile národní restriktivní opatření přestanou být uplatňována a bude zaveden volný pohyb pracovníků, stávající členské státy nebudou oprávněny po Vás požadovat pracovní povolení *jako podmínku přístupu* na trh práce. Mohou však stále vydávat pracovní povolení pro pracovníky z nových členských států, pokud tato povolení budou sloužit *pouze* ke kontrolním a statistickým účelům.

e) Mohou stávající členské státy znovu začít uplatňovat restriktivní opatření (tzv. ochrannou doložku)?

Pokud stávající členský stát již přestal uplatňovat národní opatření a platí v něm neomezený volný pohyb pracovníků zakotvený právem Společenství, může požádat o povolení znovu zavést restriktivní opatření, pokud na jeho trhu práce dochází k vážnému narušení nebo takové narušení hrozí. Komise musí rozhodnout, jaké formy omezení lze zavést a na jak dlouho. Kterýkoli členský stát může poté požádat Radu o to, aby rozhodnutí Komise zrušila nebo změnila, přičemž Rada tak musí učinit kvalifikovanou většinou. Ačkoli byly tzv. ochranné doložky součástí každé smlouvy o přistoupení, nebyly doposud ještě nikdy uplatněny.

f) Budu muset čelit diskriminaci na pracovním trhu?

Diskriminace z důvodu státní příslušnosti je *zakázána*. Co se přístupu k práci týče, členské státy musí upřednostnit pracovníky z nových členských států před pracovníky ze třetích zemí. Některá pracovní místa ve veřejném sektoru mohou být vyhrazena pouze státním příslušníkům daného členského státu.

g) Jestliže nejsem pracovník – vztahují se omezení také na mne?

Je důležité si uvědomit, že se tato přechodná ustanovení vztahují *pouze na pracovníky* - ne na volné poskytování služeb či na svobodu usazování, ani ne na studenty, důchodce, turisty atd. (s určitou výjimkou týkající se poskytovatelů služeb, která bude vysvětlena níže). V případě Kypru a Malty navíc neexistují, s výjimkou ochranné doložky pro Maltu, žádná přechodná opatření.

3. Co když v současné době již v jednom ze stávajících členských států pracuji?

Pokud budete ke dni přistoupení legálně pracovat ve stávajícím členském státě a budete mít pracovní povolení na dobu minimálně dvanácti měsíců, budete mít přímý přístup na trh práce v tomto členském státě, ale ne automaticky na trhy práce v ostatních stávajících členských států uplatňujících národní opatření během přechodných období. Jestliže vstoupíte na území stávajícího členského státu po datu přistoupení a budete mít pracovní povolení na dobu minimálně dvanácti měsíců, budete mít stejná práva. Pokud ovšem trh práce tohoto členského státu dobrovolně opustíte, ztratíte právo na přístup na trh práce tohoto státu až do vypršení přechodného období.

4. Co moji rodinní příslušníci?

Také rodinní příslušníci pracovníka z nového členského státu, jenž měl ke dni přistoupení legální přístup na trh práce stávajícího členského státu na dobu minimálně dvanácti měsíců, budou mít okamžitý přístup na trh práce tohoto členského státu. Pokud se rodinní příslušníci za pracovníkem přistěhují po datu přistoupení, budou mít přístup na trh práce v tomto členském státě od okamžiku, kdy budou v dotyčném členském státě bydlet nejméně po dobu osmnácti měsíců, nebo od třetího roku pro přistoupení, podle toho, co nastane dříve. "Rodinnými příslušníky" se rozumí manžel

či manželka pracovníka a jejich děti ve věku do 21 let nebo děti, které jsou vyživovanými osobami.

5. Co je to tzv. doložka o zachování statu quo?

Znamená to, že stávající členské státy nemohou přístup na své trhy práce pro pracovníky z nových členských států omezit ještě více, než tomu bylo ke dni podepsání Smlouvy o přistoupení, tj. k 16. dubnu 2003. Pokud některý stávající členský stát uplatňuje kvóty pro pracovníky z jednoho z nových členských států vyplývající z dvoustranné dohody uzavřené v roce 2003 či dříve, není možné tyto kvóty dále snižovat.

6. Budu moci pobývat a pracovat v některém z ostatních nových členských států?

Pokud některý stávající členský stát v oblasti volného pohybu nadále uplatňuje národní opatření namísto právních předpisů Společenství, nové členské státy budou moci použít tzv. ochrannou doložku, která jim umožní zavést restriktivní opatření týkající se pracovníků z ostatních nových členských států v případě narušení jejich trhu práce (viz bod 2 písm. e) výše).

Jestliže jste státním příslušníkem jednoho ze stávajících členských států, nevztahují se na Vaše právo pobývat a pracovat v některém z nových členských států automaticky žádná omezení. Pokud ovšem Váš členský stát zavedl omezení vůči státním příslušníkům některého z nových členských států, pak tento nový členský stát může přijmout rovnocenná omezení pro pracovníky z Vašeho členského státu.

7. Co když pracuji pro společnost poskytující služby v Rakousku nebo Německu?

Pro Rakousko a Německo existuje zvláštní ochranná doložka, na základě které lze omezit možnost společností se sídlem v nových členských státech poskytovat služby spojené s dočasným pohybem pracovníků. Tato doložka se ovšem týká pouze omezeného počtu odvětví služeb, jako např. stavebnictví nebo čištění budov, a může být uplatněna jen tehdy, pokud v daném odvětví služeb nastane vážné narušení trhu a jen v době, kdy Rakousko a Německo uplatňují národní opatření v rámci přechodných ujednání. Postup je stejný jako v případě obecné ochranné doložky vysvětlené v bodě 2 písm. e) výše.

8. Jaká budu mít práva v oblasti sociálního zabezpečení?

Právní úprava Společenství týkající se koordinace systémů sociálního zabezpečení pro osoby pohybující na území Společenství (viz nařízení č. 1408/71 a 574/72) bude platit ode dne přístupu. Proto byste neměl přijít o žádný ze svých příspěvků a měl byste být pojištěn v rámci systému sociálního zabezpečení v tom členském státě, ve kterém pracujete.

9. Závěrem

Přechodná ujednání zakotvená ve Smlouvě o přistoupení jsou komplexního charakteru, ale je tomu tak převážně proto, aby mohla být uplatňována flexibilně. Z tohoto důvodu není jednoduché podat přesné informace, neboť každý ze stávajících členských států musí o přístupu na svůj trh práce pro občany každého z nových členských států (kromě Kypru) rozhodnout sám. Vhodným místem, kde začít hledat informace, je internetová stránka Komise se vstupem do systému "EURES", který obsahuje databázi volných pracovních míst v členských zemích. Právo pracovat v jiném členském státě představuje pro všechny občany Evropy skvělou příležitost.

10. Zdroje informací

- <http://europa.eu.int/eures> (vyhledávání pracovních míst)
- <http://citizens.eu.int> (informace ohledně stěhování se do jiného členského státu)
- http://europa.eu.int/comm/employment_social/soc-prot/schemes/index_en.htm (koordinace systémů sociálního zabezpečení)
- <http://europa.eu.int/comm/enlargement/index.htm> (obecné informace o rozšíření)
- http://europa.eu.int/europedirect/index_en.htm (obecné otázky týkající se EU)
- http://europa.eu.int/comm/employment_social/legis_en.htm (právní předpisy Společenství)
- http://europa.eu.int/abc/governments/index_en.html (vlády členských států online)
- http://europa.eu.int/comm/enlargement/negotiations/treaty_of_accession_2003/index.htm (text Smlouvy o přistoupení)
- http://europa.eu.int/comm/employment_social/news/2002/dec/com2002_694_en.html (Sdělení Komise ohledně volného pohybu z roku 2002)